



Přednáška 10

Volební účast: pokles a normativní otázky

Lukáš Linek
Katedra sociologie FFUK, kurz Volební chování

Volební účast a motivace (B, P, E)

	2002	2006	2010	2013	2017	změna
ÚČAST	58,0	64,5	62,6	59,5	60,8	2,8
ZÁLEŽÍ NA TOM, KTERÁ STRANA VLÁDNE						
ne	19	9	27	17	20	1
↕	31	30	45	40	36	5
↕	53	53	48	48	49	-4
↕	70	76	72	72	67	-3
ano	76	85	78	76	76	0
HLASOVÁNÍM PRO KONKRÉTNÍ STRANU LZE NĚCO ZMĚNIT						
ne	17	10	33	14	11	-6
↕	39	27	34	39	36	-2
↕	52	58	50	51	46	-6
↕	75	80	76	78	72	-3
ano	85	87	80	76	82	-3
STRANICKÁ IDENTIFIKACE						
žádná	46	48	48	47	44	-2
docela blízko	77	89	88	90	89	12
velmi blízko	90	97	94	94	95	4

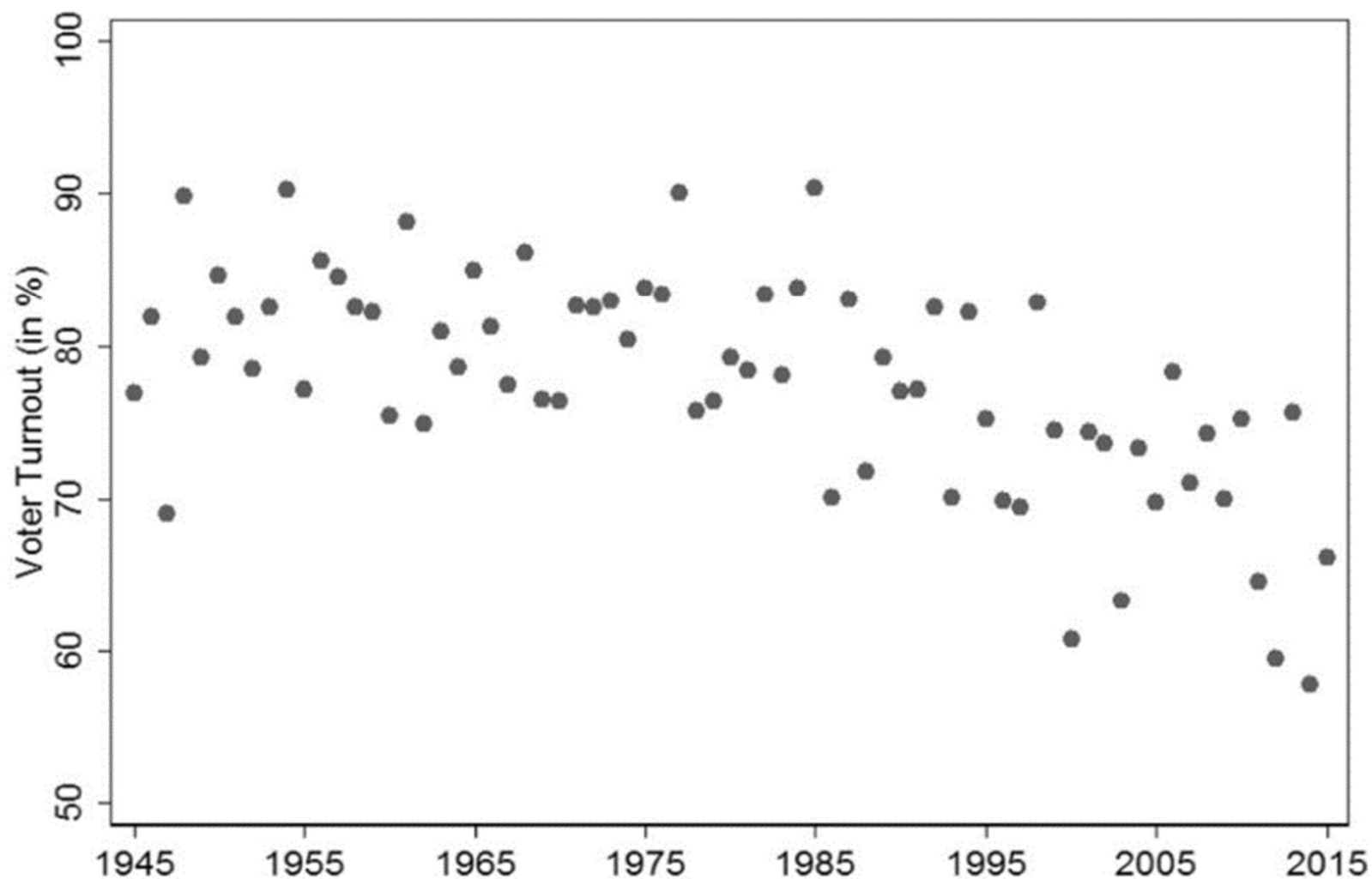
Zdroj: Czech Election Study 2002, 2006, 2010, 2013 a 2017.

Model volební účasti ČR 2013 a 2017

	2013				2017			
	model 1		model 2		model 3		model 4	
	LK	PME	LK	PME	LK	PME	LK	PME
pohlaví	0,09	2	0,11	2	0,15	3	0,05	1
věk (18 → 80 let)	0,02 ***	22	0,00	5	0,02 ***	23	0,01 *	11
vzdělání								
středoškolské bez maturity	0,44 **	10	0,41 *	9	0,35 *	8	0,46 *	9
středoškolské s maturitou	0,61 ***	14	0,46 *	10	1,14 ***	25	1,14 ***	21
vysokoškolské	1,38 ***	28	1,17 ***	21	1,63 ***	31	1,45 ***	23
nezaměstnaný	-0,88 **	-22	-0,95 **	-23	-0,98 **	-24	-0,44	-10
pocit volební efektivity	-		2,08 ***	46	-		2,63 ***	56
stranická identifikace								
docela silná	-		1,84 ***	27	-		1,72 ***	29
velmi silná	-		2,07 ***	31	-		2,60 ***	29
pocit povinnosti hlasovat	-		1,30 ***	23	-		1,24 ***	22
spokojenost s demokracií	-		0,68 *	14	-		0,98 **	20
konstanta	-0,87		-2,34		-1,04		-3,65	
N	1620		1483		1493		1370	
Nagelkerke R ²	0,08		0,38		0,12		0,44	
McFadden upravené R ²	0,04		0,24		0,07		0,29	

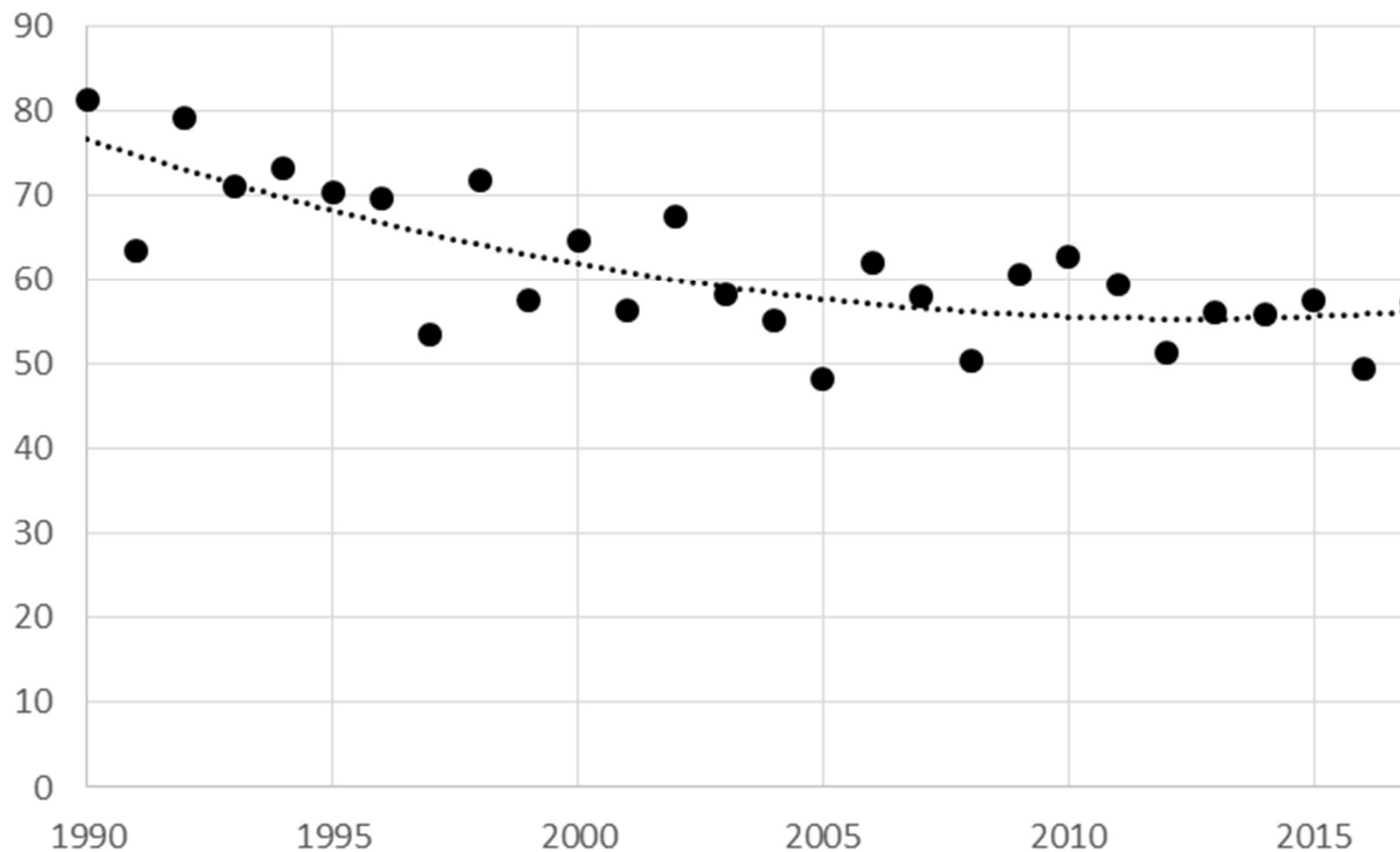
Zdroj: Czech Election Study 2013 a 2017.

Vývoj volební účasti (1945–2015)



Poznámka: Průměr za všechny volby v daném roce.
Země s demokratickými volbami od roku 1945 (N=20).

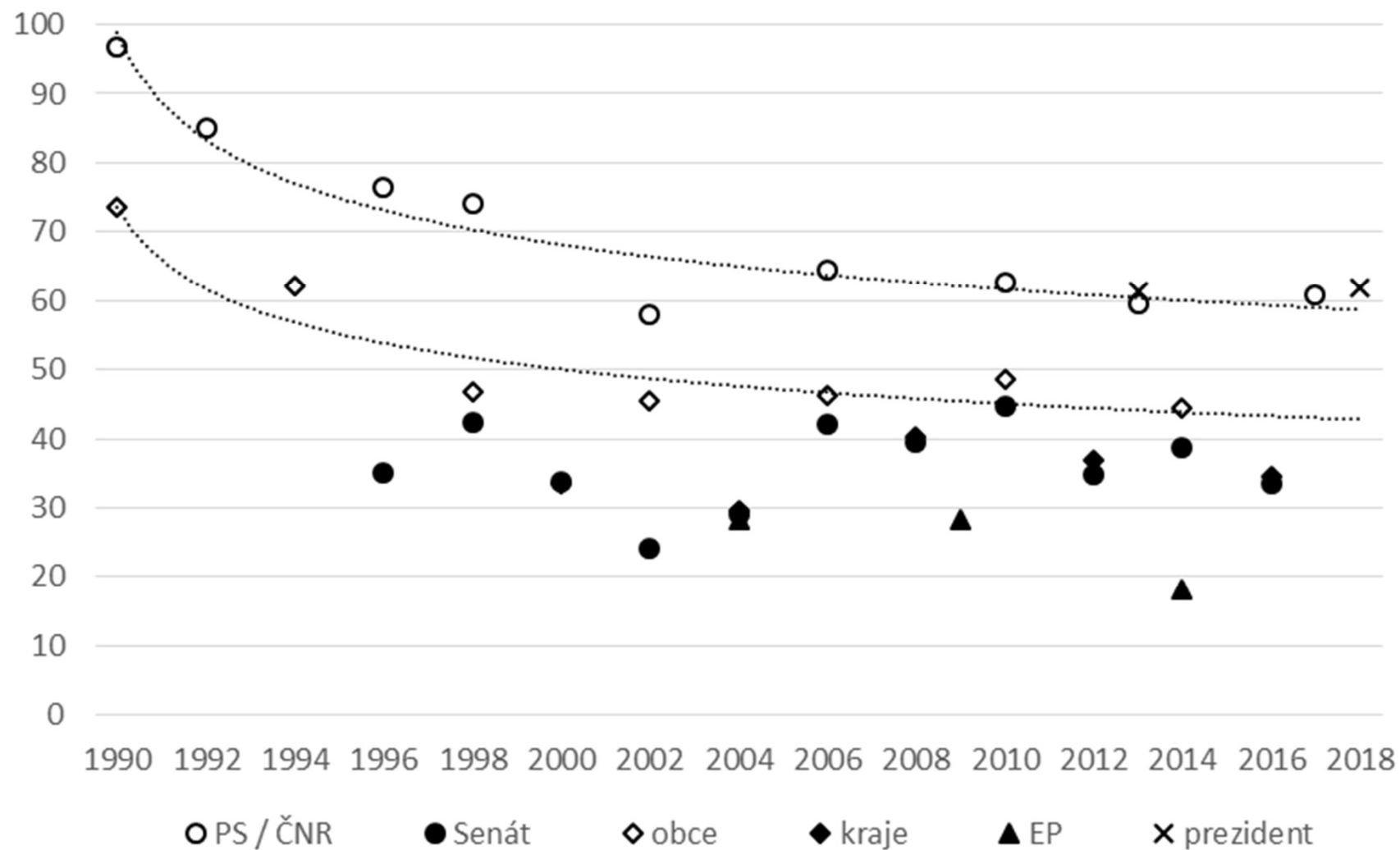
Vývoj volební účasti (1990–2017)



Poznámka: Průměr za všechny volby v daném roce.

Postkomunistické země s demokratickými volbami od roku 1990 (N=10).

Vývoj volební účasti v ČR (1990–2018)



Vysvětlení poklesu volební účasti v ZE: generační výměna

- 1. pokles pocitu povinnosti hlasovat (Blais, Rubenson 2013)
- postmaterialismus, proměna norem občanství, proměny repertoáru politické participace
- 2. pokles významu stranictví pro volební chování a pokles jeho intenzity ve společnosti (Heath 2007)
- X kognitivní mobilizace (kritičtí demokraté)



Vysvětlení poklesu volební účasti v ZE: změna v mobilizaci

- Rosenstone, Hansen (1993): (1.) pokles mobilizace stranami (přechod k TV a reklamě) a zájmovými skupinami (přímý kontakt s vládou namísto mobilizace členstva); → (2.) pokles v pocitu politické efektivity a pozitivních hodnocení stran
- Gray, Caul (2000): pokles v odborové organizovanosti
- Putnam (2000): pokles začlenění/zapojení do komunity



Vysvětlení poklesu volební účasti v ZE: soutěživost X generace

- pokles soutěživosti mezi stranami (Franklin 2004)
- vzestupy a poklesy volební účasti závisí na charakteru voleb, především na úrovni soutěživosti
- charakter voleb má největší vliv na mladé jedince, kteří ještě nemají ustaven zvyk ne/hlasovat
- socializace do nízké soutěživosti má dlouhodobé důsledky

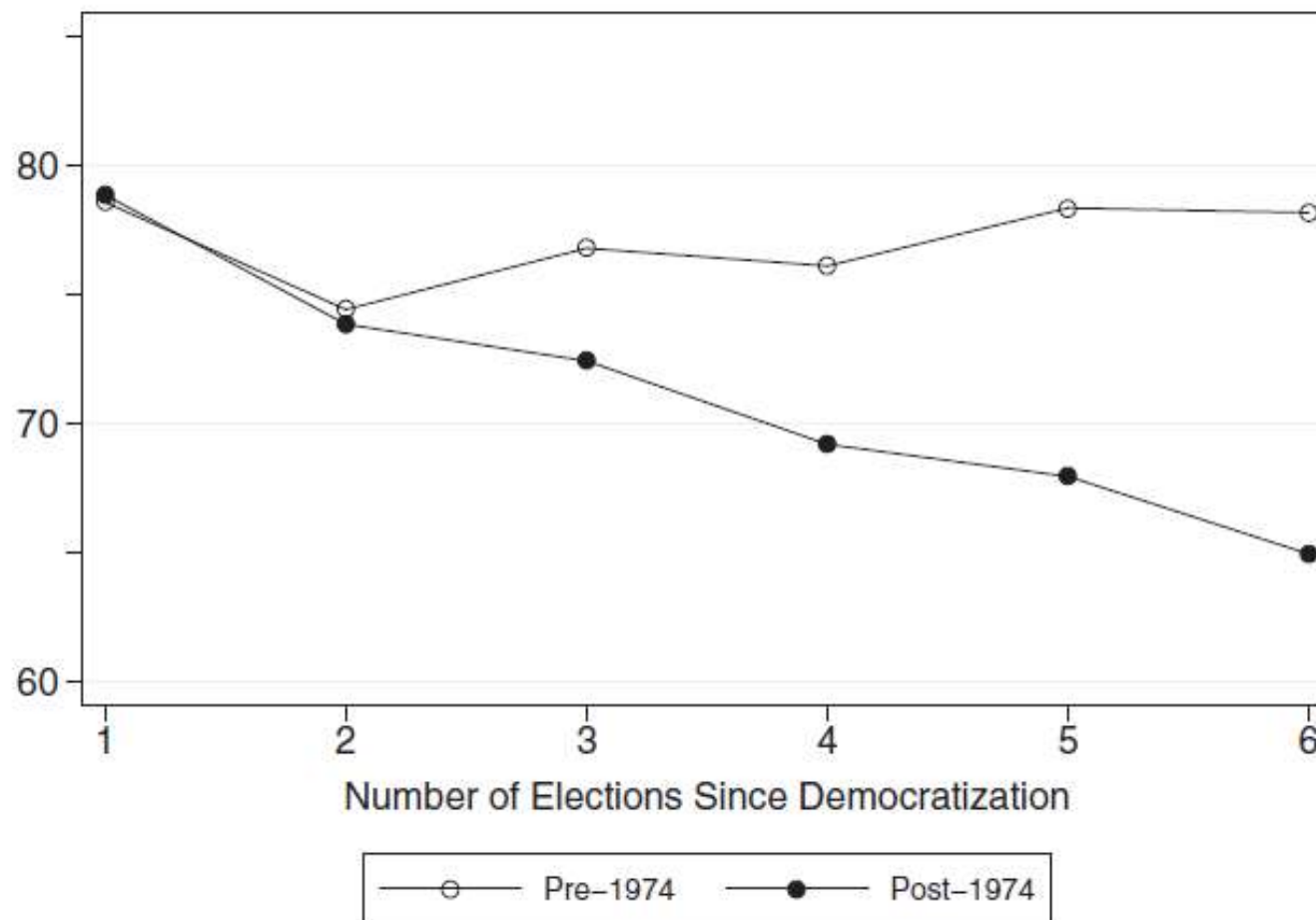


Vysvětlení poklesu volební účasti v CEE

- odlišná dynamika: vysoká účast v prvních volbách
- vliv způsobu demokratizace, minulého režimu a přechodu k demokracii (Kostelka)
- pokles významu tří významných sociálních institucí: rodiny/manželství, církve a odborové organizovanosti



Volební účast a demokratizace



Poznámka: Graf na ose X počet voleb od demokratizace. Osa Y účast.
Způsob tranzice: opoziční mobilizace a volební mobilizace bývalého režimu
Mobilizační bonus klesá v čase

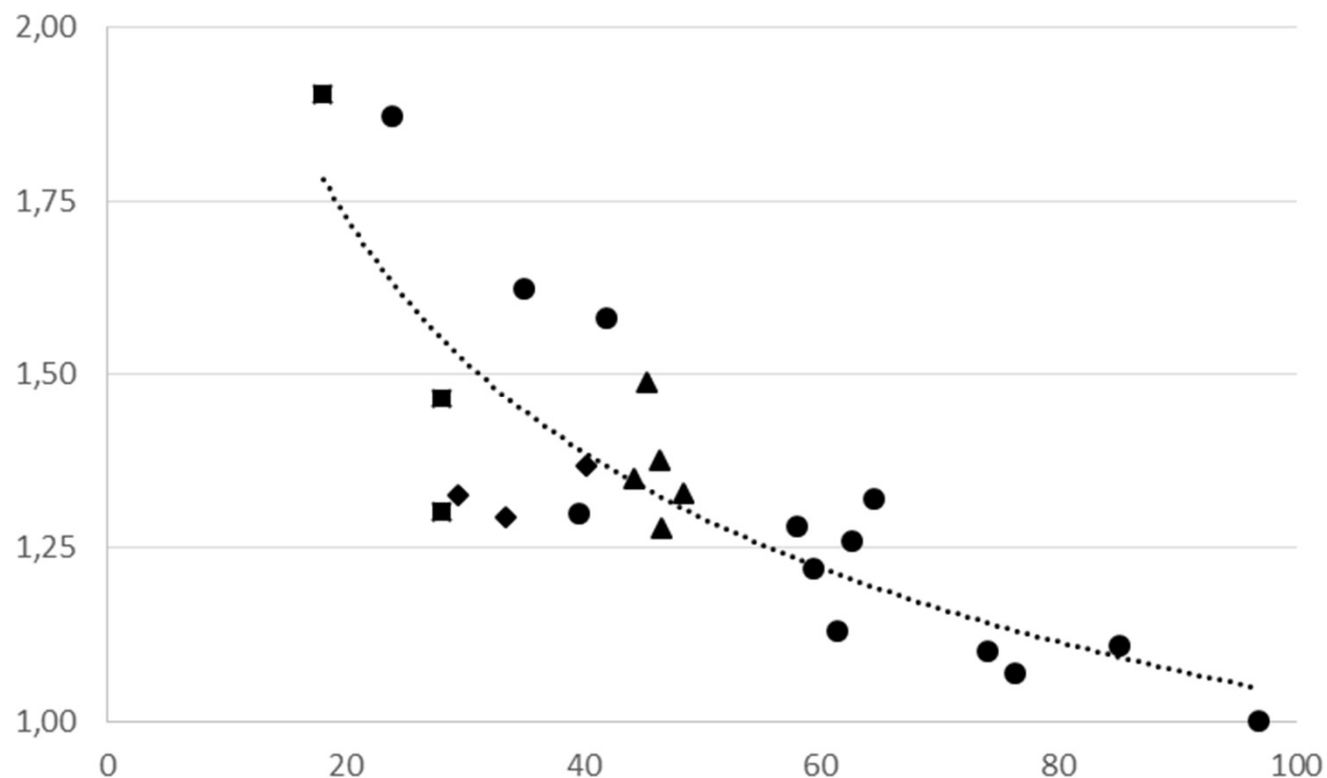
Normativní důsledky nerovné účasti

Lijphart, Arendt. 1997. „Unequal Participation: Democracy's Unresolved Dilemma.“ *American Political Science Review* 91(1): 1–14.

- sociální nerovnosti ve volební účasti vedou k nerovnostem v politické reprezentaci
- politici se nestarají o zájmy těch, kteří nechodí k volbám



Sociální nerovnosti ve volební účasti a Tingstenův zákon nerovnosti



Poznámka:

Graf na ose X uvádí úroveň volební účasti v procentech a na ose Y poměr v účasti mezi skupinou voličů s maturitou a bez maturity.

Hodnota 1 na ose Y znamená, že účast obou skupin je shodná, hodnota 2 znamená, že účast občanů s maturitou je dvakrát vyšší než účast občanů bez maturity.

Stranické efekty volební účasti

- „očekává se nižší/vyšší volební účast, to by mělo vyhovovat...“
- volební účast je podmíněna sociálním a socio-ekonomickým statusem
- volba strany je jimi podmíněna též
- v důsledku dochází se změnou výše volební účasti k proměně struktury účastnících se voličů a tedy i volebním výsledků
- při vyšší volební účasti bývají mobilizovány i periferní skupiny voličů (podpora neparlamentních, levicových, populistických stran)



Designy výzkumu stranických efektů

- quasi-experimental design: (1.) institucionální změna (zavedení povinné účasti); (2.) institucionální heterogenita (část země má povinnou účast; Rak, Švýc)
- modelování pravděpodobnosti účasti v kombinaci s informací o volbě strany (nemožné získat informace o volbě strany nad určitou úroveň)
- simulace: obdoba missing values analysis



